

Egyházközségeink életéből

Üzen a múlt

Az unitárius templom és iskola – Dévaványán

Érdekes kérdést kaptam nemrégiben: **mit tudok a dévaványai unitárius templomról?** Sajnos az írott emlékek alapján nagyon keveset, de a kérdésről hitelesen szóló iratokat közölni tudom.

A város a reformáció kezdete óta nagyrészt református vallású. A XVIII. század végén ismét telepedtek katolikus vallásúak is a helységbe, bizonyos százalékban zsidók is éltek közöttünk, de az unitárius vallásra áttértek története külön fejezetet kíván:

„A Böjtös és a Sas utca sarkán volt az unitárius templom, s benn az utcában az unitárius iskola. Ezt a telket az épületben Gaál Gergely, a Mikszáth regényében is különként szereplő Baldácsi báró uradalmi gazdája hagyta a múlt század végén az itt alakult kis unitárius egyházzal. Ugyanis az 1891-ben épült református templom költségei meghaladták az eredetileg tervbe vett költség-előirányzatot. Emiatt az egyház vezetősége újabb adót vetett ki a hívekre. Ez nagy zúgolódást váltott ki az atyafiakból, s a nyakasabbak kitértek az unitárius vallásra. Vezetőjük Gaál Gergely volt. Nevét a század elején bizonyos romantika övezte. A kitértek száma 150 körül volt.

Hogy pedig az unitáriusoknak is legyen temploma és iskolája, Gaál Gergely felajánlotta háza hátulsó részét istentisztelet céljára, míg a portája hátulján épülő iskola költségeit a hívek adták össze. Persze ez tetemes anyagi áldozattal járt. Jóval nagyobb, mint a református templom költségeinek a kiegészítése jelentett. De ez nem számított a nyakas magyaroknak. Tehát itt is az történt, mint amit a kor jeles írója, Verne Gyula megírt „Keraban, a vasfejű” c. regényében. **Az unitárius híveknek alaposan meg kellett koplalniuk az új templom, iskola és tanító költségeit, ezért kapta ez a kis utca a század elején a Böjtös utca nevet.**

(Bereczki Imre: Dv. bel- és külterületének alakulása a 18. sz. közepétől I. kötet 1980. 44. p. Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény A. – 99.48.1.1.)

A név ma is él: **az unitárius iskola és imaház a mai Sas u. és Böjtös u. sarkán állt.** Jelenleg két portára osztott, két tulajdonosa van. A porta eredetileg kb. 600-800 négyszögöl lehetett. A porta bejárata eredetileg a Böjtös utcáról nyílt, a 60-as évektől pedig a Sas utcáról nyílik mind a két porta.

A református templomot 1887–1891 között építették újjá Dévaványán. Szügyi Dániel református pap irányítása alatt az építkezés nagyon sok pénzt emésztett fel. 1889-ben a vállalkozó (Benkó Károly építész) a presbitériumot felszólította az átvételre, de nagyon sok hibát fedeztek fel. A templomjavítás

költségeire – sok bonyodalom után – nem volt fedezet.

„A sokáig elhúzódó per és kölcsön felvétele miatt az egyháztagnak egy része panaszt tett a püspöknél. Az békére intette a panaszosokat. Végül is a per a Kúriánál egyezséggel végződött. A hívek többsége a püspökhöz beadott panasz esetében Szügyi Dániel mellett nyilatkozott. A kisebbség azonban nem nyugodott bele a döntésbe, hanem kitért az unitárius vallásra. Ez pedig jóval nagyobb költséget jelentett nekik egy új iskola építése és tanító alkalmazása miatt, mint amennyi a református templomhoz való hozzájárulás volt. Ezért nevezik azt az utcát, ahol az unitárius iskola – és imaház – létesült, Böjtös utcának.”

(Szügyi Dániel: A dévaványai templomdomb épülete [Bereczki Imre jegyzete alapján] Bereczki Imre Helyt. Gyűjt. Adattára.)

A Böjtös utcában élő adatközlők – az utcában összesen 7 ház áll – elbeszélése nyomán a következő tényeket lehet még leírni:

Adamecz Istvánné Furtai Hilda (Dévaványa, Böjtös u. szül.: 1963) szülei, **Furtai Sándorék vásárolták meg a régi unitárius imaház és iskola portáját.** A ház, amelyet szülei építettek 1963-ban készült el. A jelenleg is meglévő lakóház helyén álló unitárius épületet közvetlenül előtte bontották el, legkésőbb **1962-ben.** Az unitáriusok – az adatközlő tudomása szerint – Dévaványán már nem tartanak fenn közösséget, az unitárius egyház életéről szóló iratok feltehetően Füzesgyarmatra kerültek.

Csontos Antal (Dévaványa, Böjtös u. szül.: 1927) visszaemlékezése szerint **gyermekkorában még tanítottak ott gyerekeket.** Egy hosszú épület volt, 2 méterrel beljebb az utcafronttól. Az ő gyermekkorában **Feifermann** (kijéjtés alapján!) **János volt a tanító,** aki ott is lakott a feleségével. Utánuk **Bogya József kocsmáros vette meg az épületet** – emlékei szerint – a 40-es években lakóháznak a saját családja számára.

Üzen a múlt, ha mást nem, tényeket, információkat. Ezenkívül valami fontosat is üzen nekünk ez a néhány nyakas – de istenfélő és hívő ványai, aki a XIX. század végén unitárius templomot, iskolát alapított a Böjtös utcában.

Murányi Magdolna etnográfus
Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény

Levél érkezett Szegedről

Városunkban egy hamarosan beépülő – jelenleg lakatlan, de a bronzkortól lakott – településrészen, a **Nagyszilléri-dombon a tervezett templomot az unitárius egyház szegedi központjának szánom.**

Újszeged képviselőjeként egy **Szeged** és környéke magyarságának **néphagyományait ápoló általános iskola** létrehozásán dolgozom. Helyszíne a Klebelsberg Kunó (a legnagyobb magyar kultuszminiszter) által alapított, hat esztendeje pedig bezárt állami iskola **öreg épülete** lenne, jól megközelíthető helyen, a **kertváros szívében**. Szeged jó érzésű, hagyományörző lakosságával **alapítványi iskola** formájában szeretnénk értékes néphagyományaink oktatását újraindítani. **A Magyar Kulturális Örökség Alapítvány vállalja az iskola hosszú távú működtetését és kulturális irányítását.** A most újjáalakuló iskola egyben az unitárius hitélet központja is lehet. A hittan oktatásával a más felekezeti gyermekek is unitárius szellemű neveltetést kaphatnak.

Itt a gyermek akár kora reggeltől késő estig is végig hasznos tevékenységgel, sporttal, nyelvi képzéssel, zene- és társastánc tanulással, népi kézművességgel (pl. gyékényezés, korongozás) tölthetné idejét. Nem kell városszerte (megyeszerte) nyelvvóra, zeneoktatásra, vagy épp karatetanfolyamra loholni, mindez az iskolában a főtárgyak órái után helyben megvalósítható lenne.

E nyáron is nyitva tartó iskolával, a magyarországi unitárius közösség külkapcsolatainak egy szegedi hídfője jöhetne létre. Az egymástól távol élő magyar gyermekközösségek kapcsolatainak kiépítésével a jövőbeni magyarság sikeresebb érvényesülését is biztosító nemzetközi kapcsolatait is megalapozhatjuk. A hétvégék is lehetőséget adnak közös programokra, kirándulásokra, így az idelátogató külföldi gyermekek tanév közben is bekapcsolódhatnak az iskola életébe.

A nagy külső és belső udvarral rendelkező épületben nyaranta külföldi gyermekek színvonalas üdültetése is megoldható. A kalandos és színes program, a környék érdekességeivel való ismerkedés bőven kitölt egy egész nyarat is...

Szemben a Népligetben, Szeged két legjobb fürdője található. Úszás- és vízilabda-oktatást is vállalunk a kétszeres olimpikon, Szívós István uszodájában, illetve Czene Attila uszodájában.

Közel a Tisza, ahol evezni, kajakozni, kenuzni tanulhatnak a gyermekek Szeged kajakos és kenus világbajnokaitól. A kalandvágyó gyermekek vízitúrázni indulhatnak vezetőikkel, akár szülei kíséretében. A Tisza menti ártéri erdő látványa csodálatos. A Szegedhez tartozó Tápén az ezeréves hagyományú gyékényfonással is megismerkedhetnek a lurkók.

A délutáni-esti foglalkozásokon kóstolót kapnak a magyar néptáncok kincses tárából. Júliusban és augusztusban pedig megismerkedhetnek az Európában nagy hírű Szabadtéri Játékokkal.

Az iskolától nem messze áll a C-vitamin föfelfedezőjének, a szegedi Nobel-díjas magyar, Szent-Györgyi Albert professzor úrnak egykori villája is, amely szintén meglátogatható.

Szeged díszpolgára, Lékó Péter, az ifjú magyar sakknagy mester, a világ jelenleg legjobb sakkozója. Egy életre szóló élmény lehet az ifjú mesterrel való személyes találkozás és egy sakkcsata...

A tanintézmény működtetését a Magyar Kulturális Örökség Alapítvány biztosítja. Még kb. 300 millió Ft hiányzik az öregező tanépület megmentéséhez és a színvonalas oktatás beindításához. Az Önök által az iskola újraindítására biztosított jelentősebb összeg fejében a nagyvilágban élő magyar családok gyermekeinek, unokáinak üdültetését, oktató-játszó táborokat, ill. magyar folklórprogramokat, magyar nyelvi tábort biztosíthatunk.

A nagyobb adományozók nevét, a bejárat melletti márványtáblán, illetve arcképét külön díshelyen örökítjük majd meg.

Kérem Önöket, hogy aki segítséget tud nyújtani az öreg iskolaépület megmentéséhez, hagyományörző iskolaként és nyári honismereti gyermektáborként való működtetéséhez, az e-mailen, levélben, vagy telefonon keressen meg bennünket.

*A MKO alapítvány számlaszáma:
10300002-28522939-00003285*

Jelentkezésüket tisztelettel várja:

*Dr. Szabó László
Újszeged önkormányzati képviselője
Tel: 00/36/30/20-74-170*

2004. Álom hava (december) 15-én

Így élünk és dolgozunk Füzesgyarmaton és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezetben

Rövid volt a farsang, és a Húsvétra való készülésünk is egybeesett a Zsinatra való készülődéssel. Bizonyára, mint minden gyülekezetünkben, ez az őrsekváltási esemény valamilyen hatást gyakorolt híveinkre: hogyan is alakul, milyen lesz Egyházunk jövője az elkövetkezendő években. De az előző beszámolóink óta eltelt időszak sem telt események nélkül. A visszatért, „bosszúálló” tél sem állította le kis közösségünk megszokott életritmusát.

A február 5-i Főtanács-Zsinat határozata értelmében megtartottuk Gyulán a gondnokválasztást, ami nem jelentett újdonságot, hiszen a mandátum ügyis lejárta múlt év december 31-én. A sikeres életélő szórványgyülekezet visszaválasztotta az eddig is „szolgáló”, a szórvány újjászületéséért fáradó Kispálné Romvári Etelkát, aki a „plusz egy” zsinati képviselője lesz egyházközségünknek. A jegyző Gyarmathy Zsolt maradt. Presbitereknek választottuk Kővári Zoltán, Sóti Frigyesné és Székely Dániel testvéreinket. Jó munkát!

Február 15-én és 22-én megtartottam a beharangozott két előadást a Tessedik Sámuel Főiskola Gyulára kihelyezett szakán, ahol érdeklődő társaság előtt beszélhettem unitarizmusunk születéséről, életéről Erdélyben, az Anyaországban és a világon, egyszerű hitfelfogásunkról, majd pedig Erdélyről, a fogadó testvérről. Rengeteg kérdésre kellett válaszolnom, mert annyira tájékozatlan sok ember ezekről a dolgokról. Dr. Ruttner Erzsébet, egyetemi adjunktus kezdeményezését és meghívását megköszöntem, és ő is megelégedését fejezte ki az érdekesítő előadásokért. Hisszük, hogy lesz folytatása ennek is!

Február 27-én a Borostyánkert idősek Otthonában tartottunk Húsvétra előkészítő böjti istentiszteletet, a megszokott érdeklődés és részvétel mellett.

Ugyanazon a napon, délután 2 órakor megtartottuk a gyermek-istentiszteletet, szeretetvendégség és tombolahúzás keretében. Csordás Gergő és Czeglédi Edit „szolgálata” ismét élményt jelentett a hittanosok és felnőttek körében.

Február 25-én lezajlott egyik fontos kezdeményezésünk első előadása. A Városi Könyvtár vezetőjével, Lévainé Homoki Évával tető alá hoztuk a József Attila-estünket. A szépszámú érdeklődő mellett előadásunkat megtisztelte jelenlétével Várkonyi Imre polgármester és felesége is. A helyi TV felvette a közel kétórás műsort és a következő héten már le is adták. Középkorú lányaink: Kiss Viktória és Csák Emese, kis tanítványom: Túri Krisztina, presbiterasszonyaink: Simonné Bagdi Erzsébet és Kovácsné Csák Irma, valamint lányunk Balogh Balácsi Zita mély átéléssel adták elő a költő mintegy 15 versét. Az életéről, alkotásairól jómagam beszéltem, legalább öt verset elmondva. Április 1-jén (mert diákjaink akkor szabadok!) Wass Albert-estünk következik.

Sikeres előadásaink „Erdély megbocsát!” címen következő állomása Újkígyós lesz március 6-án, délután 3 órakor, ahova Lezsák Sándor hívott meg más lelkészek (katolikus, református, evangélikus) és előadók társaságában. Ott leszünk!

Mire ezek a sorok megjelennek Egyházunk élete túl lesz már a sorsfordító választásokon. Tiszt-

ségviselők változhatnak, de az Egyház marad, és annak jövőjét alakítani kell, annak életéért „tekintet nélkül” (Dsida) tenni kell.

Így próbáljuk mi is folytatni életünket. Március 15-én részt veszünk a központi ünnepségen. A mi templomkertünk szoborparkjában is virágozni fogunk.

Nagyhéten, pénteken, március 25-én istentiszteletet tartunk, majd elénekeljük a hagyományos Péterffy Gyula-féle Passiót. Immáron 16. alkalommal itt Füzesgyarmaton.

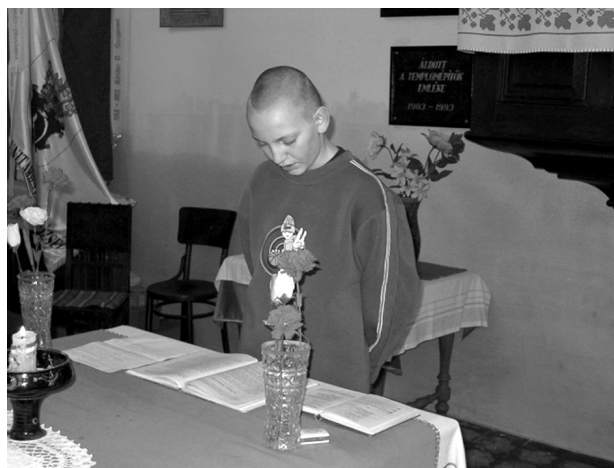
Húsvét első napján úrvacsorás istentiszteletünk lesz, délután fél kettőkor elvisszük a húsvéti üzenetet a helybeli Idősek Otthonába is. Fél négykor már a szórványhíveinkkel ünnepelünk Gyulán, a helybeliekkel és környékbeliekkel. Az említett gyulai előadások után néhányan megígérték, hogy eljönnek majd megnézni egy unitárius ünnepi istentiszteletet, és készülnek velünk a nyári erdélyi kirándulásra is részt venni. (Egy érdekes erdélyi, nyárádmonti húsvéti népszokásról érdemes elolvasni e lap 7–8. oldalán megjelent írásomat!) Húsvét második napján ünnepi istentisztelet lesz, amely után locsolkodni is elmegyünk.

Húsvét nagyhetén Bélmegyeren is tartunk egy ökumenikus teadélutánat a klub és dalárdánk tagjaival, közben készülve egy, Sarkadon, április 9-én tartandó kórus és egyéni énekes megmérettetésre.

Áprilisi gyermek-istentiszteletünket Nemes Zsolt és Kovács Gréta hittanosok fogják „celebrálni”, reméljük olyan élménykeltően, mint eddig a többiek. A gyorsan elszaladt farsangon és böjtelőn veszteség érte kis közösségünket. Az egyházközség-alapító Sári család egyik tagját, Lajost temettük el, akit annak idején, az 50-es évek elején, mint oly sok sorstársát, elűdöztek itthonról. 77 évet élt, Egerben laktak hosszabb ideig, majd a szépséges Ostorosra költöztek lánya családjával. Egerben temettük el, helyeztük el hamvait a 2001-ben elhunyt felesége mellé. Lassan mind elmennek a „régiek”! Pihenjen csendesen!

Következő megjelenésünkig reméljük már eljön a melengető, reményt adó tavasz, és még mozgalmasabb lesz anyaegyházközségünk és szórványgyülekezetünk élete.

Balácsi László

Csordás Gergő gyermek-istentiszteletet tart

Miért mostohagyerek Pest megye? Mikor lesznek itt is szórványegyházközségek?

A 2001-es népszámlálás adatai alapján **há-
zánk 19 megyéje közül egyetlen megyében
sem élt annyi unitárius** – Budapestet kivéve –
mint Pest megyében.

Szám szerint 1139 fő. A megye 63 településén
találhatók **unitáriusok**. Ezek közül 26 települé-
sen többen vannak 15 főnél. A legtöbb **Erden**
vannak (89 fő). Majd **Budaörsön** (58 fő). További
7 olyan település van, ahol mindegyikben több
mint 30 unitárius él. Ezek **Cegléd, Százhalom-
batta, Dunakeszi, Gödöllő, Monor, Szentend-
re és Vecsés**.

Ennek ellenére nagy szomorúsággal tölt el en-
gem, hogy **ebben a megyében sehol sincs
egyetlenegy egyházközségünk, vagy szór-
ványgyülekezetünk sem**, annak ellenére, hogy
jó pár helyen kellene lennie, híveink lelki gondozá-
sának biztosítása érdekében. Ezzel kapcsolatban
fülembé cseng **Vetési Lászlónak**, az erdélyi refor-
mátus egyház szórványlelkipásztorának az a mon-
dása, hogy ők minden olyan települést bevonnak a
szórványgondozásba, ahol legalább egy reformá-
tus család található. Van mit tanulnunk tőlük!
Emlékszem, hogy gyermekkoromban még **Pető
István** boldog emlékű pestszentlőrinci lelkészünk
minden vasárnap járt át Pesterzsébetre is isten-
tiszteletet tartani. Itt 9-kor kezdett. Majd 11-kor
Pestszentlőrincen folytatta. Délután pedig egyszer
Vecsésen, máskor Ócsán tartott istentiszteletet.
Ennyit a példaképekről, akik komolyan vették,
hogy Isten ígését el kell juttatni, a rá szomjazó hí-
vekhez, oda ahol élnek.

A következőkben a statisztikai adatok csoport-
osítása alapján felvázolom, hogy **mely kistérsé-
gekben és mely központokban lenne érdemes
szórványgyülekezeteket alapítani**, ahol leg-
alább havonta egyszer biztosítanunk kellene az is-
tentiszteletek megtartási lehetőségét, továbbá a
keresztelési, az esketési és a temetési szertartások
lebonyolítását.

1. Budavidék:

Budakeszi: 23 fő, Páty 18 fő, Zsámbék 14 fő,
Nagykovácsi 12 fő. **Összesen: 67 fő.**

Budaörs: 58 fő, Törökbálint 15 fő, Biatorbágy 11
fő, Piliscsaba 10 fő, Pomáz 10 fő. **Összesen: 104 fő.**

Erd: 89 fő, Százhalombatta 32 fő. **Összesen: 121 fő**

Szentendre: 30 fő, Budakalász 21 fő,
Pilisborosjenő 17 fő, Leányfalu 8 fő, Pilisjászfalu 6
fő, Tahitótfalu 6 fő, Dunabogdány 5 fő,
Pilisvörösvár 5 fő. **Összesen: 98 fő.**

2. Felső-Dunamente:

Vác: 26 fő, Sződliget 8 fő. **Összesen: 34 fő**

Dunakeszi: 30 fő, Fót 19 fő, Göd 18 fő.
Összesen: 67 fő.

3. Alsó-Dunamente:

Szigetszentmiklós: 20 fő, Tököl 14 fő,
Dunaharaszti 12 fő, Dunavarsány 10 fő,
Szigethalom 10 fő, Taksony 6 fő. **Összesen: 72 fő.**

Ráckeve: 9 fő, Aporka 11 fő, Kiskunlacháza 5 fő.
Összesen: 25 fő.

4. Gödöllői-dombság:

Gödöllő: 30 fő, Veresegyház 23 fő, Kistarcsa 19 fő,
Isaszeg 10 fő, Mogyoród 9 fő, Csömör 7 fő, Szada 6

fő, Galgamácsa 10 fő, Aszód 8 fő, Dány 8 fő.

Összesen: 130 fő.

Pécel: 16 fő, Gyömré 18 fő, Maglód: 15 fő.

Összesen: 49 fő.

5. Dél-Pest megye:

Vecsés: 30 fő, Gyal 25 fő, Üllő 15 fő.

Összesen: 70 fő.

Monor: 30 fő

Nagykátai: 5 fő, Süllyás 7 fő, Tápióbicske 5 fő,
Zsámbok 5 fő, Tápiógyörgye: 6 fő. **Összesen: 28 fő.**

Cegléd: 37 fő, Ceglédbercel 5 fő, Pilis 5 fő, Nagy-
kőrös 8 fő. **Összesen: 55 fő.**

Dabas: 8 fő, Alsónémedi 8 fő, Ócsa 14 fő, Örkény
12 fő. **Összesen: 42 fő.**

Összegezve a fenti adatok alapján kirajzolódó
képet, azt hiszem valamennyiünk számára világos
kell legyen, hogy Pest megye kistérségi települése-
inek szerves bevonása egyházunk intézményesi-
tett hitéletébe csak egy többéves program és na-
gyon sok hívünk fáradhatatlan erőfeszítése és
áldozatvállalása révén érhető el.

Ezt tudva és ismerve is, azonban minél előbb el
kellene kezdenünk, hazánk e legnagyobb, 1 millió
főt számláló megyéjében az unitárius hitélet kere-
teinek kiépítését, mégpedig a leg súlypontibb he-
lyeken. Ezért azt javasolhatjuk a Püspökségnek,
hogy egyrészt ezen **hívó csoportok létszamá-
nak nagysága, másrészt területi elhelyezke-
dése alapján próbálja meg a szórványgyüle-
kezetek szervezését elindítani**, mégpedig azok
fontosságai sorrendjében. Úgy tűnik, hogy ilyen
szempontból **Budavidéken Erd, Budaörs és
Szentendre, a Duna mentén Dunakeszi és
Szigetszentmiklós, a Gödöllői-dombságon
Gödöllő, Dél-Pest megyében pedig Vecsés ke-
rülhetnének elsősorban szóba**. Jó lenne, ha
már az **első lépcsőben minden kistérségben
létrejönne egy-egy szórványgyülekezeti köz-
pont**. Így első lépcsőben egy-két új lelkész beállí-
tásával is megoldható lenne, hogy **ezekben a köz-
pontokban minden hónapban legalább egy
vasárnapon istentiszteletet lehessen tartani
híveinknek**. Aztán a hívek buzgalmán dől el,
hogy ezekből lesz-e önálló egyházközség, vagy az
egyházközséget a térség valamely más centrumá-
ban kell kialakítanunk. Egy ilyen intézkedéssoro-
zattal egyházunk egy nagyon régi mulasztását
tudná viszonylag rövid idő alatt pótolni.

Egyben szeretném felkérni az adott térségben
élő híveinket – ha az Unitárius Élet egyáltalán el-
jut hozzájuk! – hogy **jelentkezzenek szerkesz-
tőségünkben azok a hívek, akik hajlandók a
településükön élő híveket felkutatni, össze-
írni, majd névsorukat a püspökségre eljut-
tatni, a szórványgyülekezet szervezésének
megkezdése érdekében**. A felkutatás legjobb
módszerének az ígérkezik, hogy ez a hívünk a **he-
lyi újságban néhányszor egy pár soros felhí-
vást tenne közzé**, amelyben unitárius vallású hí-
vek jelentkezését kéri a saját lakcímeire, a
szórványgyülekezeti élet megszervezésének bein-
dítása céljából.

Előre is köszönjük áldozatos munkájukat.

Dr. Zoltán Zoltán főszerkesztő